

Barnkonsekvensanalys – ett verktyg för underbyggt beslutsfattande eller omöjlig att genomföra?

Resultat från en forskningscirkel

Författare:

Elizabeth Englundh

elizabeth.englundh@skl.se

Barnkonsekvensanalys – ett verktyg för underbyggt beslutsfattande eller omöjlig att genomföra?

Nyckelord

Barnkonsekvensanalys, barnets bästa, barnkonventionen, implementering

Sammanfattning

Syftet med att starta en forskningscirkel var att deltagarna i ett gemensamt lärande skulle diskutera och problematisera fenomenet barnkonsekvensanalys (bka), dess relation till politiska beslut och avslutningsvis göra en bka. Syftet med att skriva en artikel om arbetet var att belysa fenomenet bka med vetenskaplighet för att möjliggöra forskning inom olika samhällsområden med utgångspunkt i bka. Deltagarna problematiserade fenomenet bka utifrån organisation, form och innehåll. Den teoretiska utgångspunkten är lärande i en organisation. Resultaten visar att det inte finns några snabba lösningar för att genomföra en bka och det är heller inte möjligt att använda förenklade checklistor om avsikten är att göra en grundlig analys.

Deltagarna fann att det inte kan vara en person som gör en sådan analys, det måste finnas en grupp med olika kompetenser som tar fram underlaget. Gruppen slog fast att begreppet bka inte innebär en tillämpning av rättigheterna per automatik utan de måste ständigt övervägas om de inte preciseras och benämns.

Inledning

I Sverige pågår sedan ett antal år en diskussion om att genomföra barnets rättigheter i kommunala och landstingskommunala verksamheter genom att göra barnkonsekvensanalyser (bka) inför politiska beslut. Ett problem med detta är att få tycker sig veta vad en bka är, vilken form och vilket innehåll den ska ha och ännu mindre hur den ska genomföras och användas i verksamheterna. Inte heller är det helt klart vem i organisationen som ska göra den, vem beställaren är och vem mottagaren kan vara.

I den här artikeln presenteras arbetet i en forskningscirkel som pågått i drygt två år. Deltagare var representanter från två kommuner och fyra landsting (fem personer). Deltagarna har olika utbildningsbakgrund men alla har uppdraget att arbeta med konventionen om barnets rättigheter i sin organisation. Vad arbetet innebär formuleras i deras uppdragsbeskrivning. Cirkelledaren är samma person som författaren till den här artikeln, socionom och disputerad i pedagogik och tidigare anställd vid barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. Syftet med forskningscirkeln var att deltagarna i ett gemensamt lärande skulle diskutera och problematisera fenomenet bka, dess relation till politiska beslut och avslutningsvis göra en bka utifrån en angelägen fråga i den egna organisationen. Syftet med forskningscirkeln och att skriva en artikel om arbetet var att belysa fenomenet bka med vetenskaplighet och teoretiska utgångspunkter för att möjliggöra forskning inom olika samhällsområden med utgångspunkt i bka. Ingen av deltagarna hade hört talas om eller hittat tidigare forskning om bka.

Problemställning

Att kommuner, landsting och regioner i allt större omfattning fattar beslut om att göra bka inför politiska beslut som rör barn och unga har sitt ursprung i FN:s konvention om barnets rättigheter (konventionen) som antogs av Sverige 1990. Genom detta iklädde sig Sverige ett folkrättsligt ansvar att följa de bestämmelser som finns i konventionen. Redan 1997 hade Landstinget i Jämtlands län och kommunerna i länet utvecklat en förenklad form av bka, en barncheck (Barnombudsmannen, 1998), som användes som underlag inför politiska beslut. Checklistan bestod av ett antal frågor

som skulle besvaras av den som gjorde en utredning inför beslut och lämnas med till beslutsfattande nivå. Många kommuner och landsting har tagit efter den här checklistan och utvecklat den efter egna behov men det är fortfarande oklart vad den leder till när det gäller förbättrade beslutsunderlag i frågor som rör barn. Det är okänt om det finns några organisationer som gör bka i nuläget. Med utgångspunkt i resonemanget om relationen mellan offentlig verksamhet och bka ville deltagarna problematisera följande frågor:

- Vad är en barnkonsekvensanalys?
- Vilken plats kan en barnkonsekvensanalys ha i en offentlig organisation?
- Vad krävs för att en organisation ska vara mogen att göra barnkonsekvensanalyser?
- Vem/vilka bör göra dem?
- Vilken roll spelar forskning vid framtagandet av barnkonsekvensanalyser?
- Är barnkonsekvensanalysen ett realistiskt verktyg att arbeta med i offentlig förvaltning?

Bakgrund

Som tidigare nämnts härrör frågan om bka ur konventionen om barnets rättigheter (artikel 4). Konventionen slår fast att alla större policybeslut som rör barn ska prövas rörande konsekvenser för barnet, gruppen barn eller kollektivet barn. FN-kommittén för barnets rättigheter (den auktoritativa uttolkaren av konventionen, se artikel 43 och 44 i konventionen) (Barnombudsmannen, 2001) menar att en bka ska innehålla olika typer av information för att kunna sägas vara en bka. Följande underlag rekommenderas av kommittén:

- forskning,
- gällande lagstiftning och
- konventionens bestämmelser

samt utsagor från:

- den beprövade erfarenheten,
- barnets sociala nätverk och

- barnet/barn som uttalar sig i frågan.

Det är en fördel att även belysa en bka med rådande praxis för den aktuella frågan. I artikel 3.1 uttrycks att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet (/.../ be a primary consideration). Barnets intressen kan inte alltid komma först, men de ska övervägas inför beslut och dokumenteras och därför ska en prövning av vad som är barnets bästa göras. Prövningen ska redovisa nämnda underlag och det är sedan i det politiska beslutet som värderingen, ideologin, synliggörs.

I och med att den svenska regeringen utsåg en ny myndighet (Barnombudsmannen, genom lag 1993:335) att företräda barn och unga och att bevaka genomförandet av deras rättigheter kom också frågan om bka upp i regeringens första strategi för att genomföra konventionen om barnets rättigheter i Sverige (prop. 1997/98:182). I strategin fick myndigheten ett stort uppdrag att genomföra utbildningsinsatser i statliga myndigheter, att följa och stödja arbetet inom kommuner och landsting i deras arbete med att fortbilda sin personal om konventionens grunder och att utveckla metoder för att inkludera ett barnperspektiv i beslutsprocesser. Barnombudsmannen skulle också utreda hur konsekvensanalyser kan göras vid statliga beslut som rör barn. Det senare skulle göras i samarbete med Ekonomistyrningsverket (ESV, 1999). Barnombudsmannens uppdrag till ESV var bland annat att ta fram en modell för hur statsförvaltningen kan beakta barnperspektivet i olika beslutsprocesser. Några av de viktigaste resultaten visade att det inte fanns några givna svar på hur en bka ska gå till. Däremot pekade ESV på två viktiga utgångspunkter och förklarade, dels att dokumentation är viktig eftersom den bidrar till att göra en beslutsprocess transparent, dels vikten av att formulera kritiska frågor som kan bidra till att myndigheter börjar tänka på hur beslut kan påverka barn.

Med utgångspunkt i ESV:s rapport och FN-kommitténs rekommendationer skrev Barnombudsmannen (2001, kap. 7) om barnkonsekvensanalyser och konstaterade att tillämpningen av konventionen inte kunde ses som ett tillfälligt arbete utan ska betraktas som ett långsiktigt konkret, strukturerat och strategiskt arbete. Även Barnombudsmannen konstaterade att det inte går att göra en modell som passar alla.

Verksamhetens roll och ansvar kommer att prägla analysen. *Det är knappast möjligt och heller inte nödvändigt att exakt reglera formerna för hur en barnkonsekvensbedömning ska göras* (a.a. sid. 85). Barnombudsmannen tryckte på vikten av att barns och ungas synpunkter alltid ska inhämtas om inga särskilda skäl talar emot (a.a. sid. 85). Detta är en viktig aspekt som kommer att belysas längre fram i artikeln. 2001 publicerade Socialdepartementet och Utrikesdepartementet (Sylwander, 2001) *Child Impact Assessments*. I förordet skriver Thomas Hammarberg (tidigare medlem i FN-kommittén för barnets rättigheter och EU-kommissionär för mänskliga rättigheter) att meningen med barnkonsekvensanalysen inte är att skapa nya byråkratiska former utan att kompensera för att barn inte har någon politisk makt. *Här kan vuxna visa självdisciplin och genomlysna sina beslut för att bidra till att överbrygga det gapet*, säger Hammarberg (a.a. sid. 7). För vidare diskussion om relationen mellan bka och prövning av barnets bästa, se resultat och diskussion.

Tidigare forskning

Som tidigare nämnts var det ingen deltagare i forskningscirkeln som kände till någon tidigare forskning om just bka. Trots flera försök hittades ingen forskning inom bka-området. Däremot visade det sig att det fanns en artikel i *Children & Society* (2007) och en artikel i *Support for Learning* (2002) som berörde området. Båda artiklarna var skrivna av en brittisk företrädare för barn, Lisa Payne. Artiklarna handlade om vikten av att göra bka, men hade inte någon koppling till vetenskap eller forskning i övrigt och behandlas därför inte fortsättningsvis. Nedan presenteras en processutvärdering av ett bka-arbete inom en myndighet (Björklid, 2007), ett antal studenters arbete rörande bka på en kurs på ett masterprogram (Stockholms universitet, opublicerat material) och några lokala initiativ som beskriver arbetet med bka i Östersund (2011, 2012), Göteborg (2011) och Växjö (odaterad). Sist presenteras exempel från folkhälso- och miljöområdet, där offentliga organisationer förväntas göra olika typer av konsekvensbedömningar.

Visioner, erfarenheter och praktiskt arbete

Trafikverket (tidigare Vägverket) har gjort en rad bka i samverkan med lokalsamhället. Skolan är en mycket viktig samarbetspart i det arbetet varför det är

centralt att tidigt upparbeta goda relationer med skolornas ledning. Myndighetens olika bka och utgångspunkter för arbetet finns dokumenterat i ett antal skrifter (Se till exempel: Larsson, 2003; Gummesson och Larsson, 2007; 2009).

2007 gjorde Pia Björklid en processutvärdering av Vägverkets arbete med bka *Barnkonsekvensanalys – Erfarenheter och visioner*. Björklid konstaterade att det finns många sätt att tolka begreppet barnperspektiv inom Vägverket och att barnets delaktighet är en viktig kärnfråga i bka. Arbetet med bka hade sin utgångspunkt i konventionen om barnets rättigheter och genomfördes till största delen av konsulter, även om det var projektledarna som hade huvudansvaret för framtagandet av bka. Vägverkets egna barnsamordnare ville emellertid delta i arbetet så mycket det var möjligt för att inte gå miste om sin egen barnkompetens på sikt. Barnsamordnarna menade att det var synd om bara konsulterna fick utveckla sin barnkompetens, då skulle den försvinna ur organisationen. Barnens delaktighet i en bka problematiserades och en viktig aspekt var att det ansågs som att barnen kunde tillföra ny kunskap även om de inte kunde överblicka hela arbetet. Svårigheter som identifierades rörde intressekonflikter mellan olika aktörer (till exempel mellan markägare och näringsliv, mellan olika barngrupper), ekonomi (om föreslagna åtgärder, som var bra för barn, skulle kunna genomföras eller inte) och bristande tid. De som ansvarade för att göra bka menade att det tog längre tid om barnen gjordes delaktiga, vilket kunde uppfattas som stressande. En annan aspekt som belystes var att det inte var självklart att alla tyckte barnets perspektiv var viktigt, vilket naturligtvis påverkade samverkan. Processutvärderingen pekade på att förutsättningarna för en bra bka var bland annat att arbetet var klart avgränsat och att barnen involverades så tidigt som möjligt.

Studenternas bka

På institutionen för barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet, fick studenterna på ett masterprogram göra barnkonsekvensanalyser. Det var ett led i att tillämpa konventionen i praktiskt arbete med utgångspunkt i forskning, lagstiftning och vuxnas och barns synpunkter. Studenterna (detta är opublicerat material som grundar sig i studenternas utvärderingar och utsagor i sina examinationer) pekade på

att bka ger barn en mer framträdande roll i samhället på lång sikt och det tvingar vuxna att tänka på en grupp som inte syns idag. Samtidigt lyfte studenterna vikten av att en bka formas av verksamhetens struktur. Det är bra att intervjua barn om deras synpunkter så att vuxna inte bara tror utifrån egna erfarenheter, var en annan synpunkt. Det fanns också en tro på att beslut blir mer underbyggda med bka. Studenterna visade frustration över att det tog tid att göra bka, att det var svårt att hålla sig kort i skrivandet och att det fanns svårigheter med att få fram relevant forskning. Det mest spännande med studenternas bka var svårigheterna de uttryckte med att närma sig barnen. Det borde inte vara så att en vuxen person känner ängslan inför att prata med ett barn. I inledningsfasen ställdes frågor som: hur får man tag på barnen, hur pratar man med dem, kan verkligen barn säga något om detta och hur ska det gå till. De studenter som uttryckte den här oron skrev sedan i slutdiskussionen att:

... hon fick mig att se bortom mina övertygelser.

Men det var riktigt roligt och intressant att höra vad han hade att berätta, vilka åsikter han hade och på vilket sätt han berättade det. Det var mycket mer nervöst att intervjua honom än mina andra intervjupersoner.

När det kom till att inhämta barnets åsikter måste jag säga att jag skäms lite för att erkänna att tanken slog mig både en och två gånger där jag undrade om barnet skulle ha något att säga om det här. Kanske var det för svårt för henne att förstå? Men så fel jag hade eftersom informationen jag fick var kort men otroligt koncis och logisk. Förutom givande så var det en upplevelse att diskutera en så "stor" fråga med ett barn. Jag hade gärna suttit längre och ställt djupare frågor om jag hade haft tid.

Lokala bka

Som framgår av innehållet i den här artikeln så långt är det många olika aspekter som framträder både i diskussioner kring bka och i den faktiska produkten. Det är inte bara innehållet som är mångfasetterat utan även organisationen runt framtagandet av en bka. Några kommuner har gjort bka i ett projekt som initierades av Trafikverket (tidigare Vägverket) på uppdrag av regeringen (Larsson, 2013). På Vägverkets tid arbetade myndigheten också med bka och det finns rapporter som noggrant beskriver

det arbetet (Vägverket, 2005). Ett exempel från det först nämnda projektet är Östersunds kommun (2011, 2012) som i två skrifter beskriver sina processer, *Informationsinsamling och kartläggning* och *Samrådshandling*. Kartläggningen användes som underlag till samrådet och tjänstemännen konstaterade i samrådshandlingen att barnens delaktighet påverkat planens utformning, även om inte alla önskemål kunde tillfredsställas. Barnens synpunkter ansågs som viktiga för arbetet som helhet.

Göteborg stad gjorde 2011 ett verktyg, *Barnkonsekvensanalys, barn och unga i fokus 1.0*. Skriften innehåller 58 välfyllda sidor med tips, idéer, exempel och inspiration för en verksamhet som ska göra en bka. *Verktyget ska vara ett stöd för att barnperspektivet tas tillvara under förändringar som leder rakt in i framtiden* (näst sista sidan, opaginerad). Det framkommer inte i vilken omfattning bka görs i Göteborgs stad.

Även Växjö kommun har i ett kompendium, *Barnkonsekvensanalys i Växjö kommun*, (odaterad) beskrivit vilka komponenter som ska ingå i en bka: *att beslutet fattats med barnets bästa som mål, att barnet och dess föräldrar haft möjlighet till medinflytande, att man innan beslutet togs ansträngt sig till det yttersta för att hitta resurser som mildrar eventuella negativa effekter för barnets framtid, samt att alla alternativ till beslut har tänkts igenom* (Växjö kommun, odaterad, opaginerad). Av innehållet i materialet framgår att bka ses som en viktig förutsättning för att förankra ett barnperspektiv i kommunens verksamheter, däremot framgår inte om bka görs inför beslut.

Hälsa och miljö

Konsekvensanalyser eller bedömningar görs även inom andra områden sedan ett antal år. Inom både hälso- och miljöområdet finns verktyg och forskning för de olika disciplinerna, vilket naturligtvis spelar roll för arbetets utformning. När det gäller överväganden som ska göras inför beslut inom hälsa och miljö finns både hälsokonsekvensbedömningar (hkb) och miljökonsekvensbedömningar (mkb). Barnrättsområdet har länge studerat både hkb och mkb för att dra lärdomar av det arbetet och för att se om det möjligen skulle kunna gå att föra ihop bka med hkb-verktyget. Även folkhälsoarbetet har försökt dra lärdomar av arbetet med bka.

Landstingsförbundet i samverkan med Svenska Kommunförbundet drev i slutet av 1990-talet ett stort projekt om hälsokonsekvensbeskrivningar inför politiska beslut på lokal och regional nivå. Lokala nätverk runt om i Sverige träffades i gemensamt lärande för att utveckla verktyget hkb. Flera kommuner tog fram hkb-matriser, men det är oklart om och hur de används idag. Förhoppningen var att arbetet skulle bidra till att minska ojämlikheten i hälsa, sätta hälsofrågorna på den politiska agendan samt vitalisera det politiska arbetet. För att stimulera arbetet anordnades seminarier och konferenser och lokalt bildades ett antal hkb-nätverk för erfarenhetsutbyte (Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, odaterad dokumentation från projektet). Under projektet hölls en konferens i Göteborg (Leo Kaprio Workshop, 28-30 oktober 1999) där ett antal forskare presenterade sina papers. Efter konferensen skrev Berensson (2001) om hkb på regional och lokal nivå och konstaterade att det är särskilt värdefullt om en grupp personer med olika kompetenser sätter sig tillsammans och diskuterar förslaget. Under projektets gång började några kommuner arbeta med att hitta ett verktyg som, i hkb, även vägde in barnets rättigheter (Berensson, 2001). I en annan artikel skriver Berensson (2004) om Malmös arbete med att prata med barn innan beslut och där finns några goda exempel. Kritiken som lyftes är att det tar tid att prata med barn och politiska förslag måste handläggas snabbt. Handläggarna beskrev också en stress över att behöva prata med barnen, förutom att bereda ärendet som sådant. I en studie från 2005 beskriver Finer, Tillgren, Berensson, Guldbbrandsson och Haglund (2005) att negativa utlåtanden sällan förekommer när en tjänsteman ska presentera en hkb. Tjänstemännen i undersökningen funderade över hur fria de egentligen var att lyfta fram negativa konsekvenser. Även om arbetet blir gjort och det kommer en analys uppstår frågan om vad som händer om analysen går emot förslaget. Någon av informanterna hade försökt men initiativet avlogs av politikerna. Författarna oroade sig över risken att det uppstår en tyst överenskommelse mellan handläggare och politiker för att undvika konflikt. I stället för att fler perspektiv belyses och problematiseras finns en risk att organisationen väljer den enkla vägen för att slippa konfrontation. För en tjänsteman är det också ett sätt att hantera sin arbetssituation (Lipsky, 2010).

2009 intervjuade Svendsdotter ett antal personer verksamma i biståndsarbete om deras arbete med hbk. Informanterna i studien menade att det var sällan själva analysen efterfrågades på en högre nivå, ofta var analysen kortsiktig och grund. Fokus låg på att bedöma risker. Informanterna uttryckte också att de inte ville ha ett integrerat verktyg utan ett verktyg för varje område som skulle prövas, annars fanns en risk att fokus kom att hamna på verktyget och inte på processen som ansågs som det viktiga. Även Folkhälsoinstitutet har studerat hbk och 2005 underströk myndigheten i en rapport vikten av att det både finns specialister från olika områden och en bred kompetens för att kunna ta fram en genomarbetad hbk.

När det gäller miljöarbetet är det reglerat i Miljöbalkens (1998:808) 6 kapitel och i förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar finns kompletterande bestämmelser om mkb. Bestämmelserna om mkb är införda i Miljöbalken. Att mkb regleras i lag uppfattas av många som ett stöd och en garant för genomförandet. Miljöarbetet har också följts med stort intresse från dem som arbetar med barnets rättigheter och inte minst Agenda 21 (ett handlingsprogram som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992) har varit en förebild. Sett med bka-glasögon är det många som menar att det skulle förenkla för bka att få genomslag om konventionen om barnets rättigheter blev lag i Sverige. Nu pågår en utredning om förutsättningarna för att göra konventionen till lag (Regeringens direktiv 2013:35). Som framgår ovan är arbetet med bka komplext på många sätt, det involverar många människor, flera nivåer i organisationen och det är inte självklart att barn ska involveras. Trafikverket är mycket tydligt på den punkten och Björklids utvärdering (2007) pekar ett flertal gånger på vikten av att barn involveras tidigt i processen. I det här avsnittet har vi tittat på befintligt arbete med olika typer av konsekvensanalyser och konsekvensbedömningar. I nästa stycke är det dags att koppla praktiken till en teori och för detta ändamål, teori om lärande.

Organisatoriska villkor och teoretiska utgångspunkter

De flesta beslut som rör barn fattas i kommuner och landsting som är mycket komplexa organisationer. Olika typer av verksamheter och kompetenser ska samverka kring kloka beslut som ska gynna barns uppväxt på lång och på kort sikt. Det är en

utmaning. En bärande tanke i arbetet med att ta fram bka i kommuner och landsting är att det behöver finnas ett samspel mellan de olika nivåerna i organisationerna. För att en bka ska kunna arbetas fram är det en fördel om det finns ett beslut på policynivå. I dag finns sådana beslut i många kommuner och landsting, men det saknas också på många platser visar resultaten av en enkät som Sveriges Kommuner och Landsting genomfört (SKL, 2013). I det praktiska arbetet behövs barnkompetens (kunskap om utveckling, barns uppväxtvillkor och behov), kompetens om rättigheterna, kunskap om frågan som ska analyseras och med fördel någon som är bra på analysarbete. En fråga många i det offentliga Sverige ställer sig är hur just deras organisation ska gripa sig an arbetet med bka. Olika individer från olika delar av organisationen ska mötas och tillsammans ta fram underlag som ska skriva fram konsekvenser för barn som sedan ska användas i beslut som rör barn. En sidoeffekt av detta kommer att bli en ökad kunskap om barnets rättigheter i de delar av organisationen som deltar i arbetet med bka.

Lärande i organisationer

Ambitionen med detta avsnitt är att lägga en ram kring arbetet med bka för att sätta in det i ett organisatoriskt och byråkratiskt sammanhang utifrån tanken om ett lärande. Med lärande i organisationer menas, i detta sammanhang, inte ”lärande organisation” i den bemärkelsen att hela organisationen på initiativ av ledningen beslutar sig för att ta tillvara hela organisationens erfarenhet av sitt arbete. I stället åsyftas det lärande som sker mellan de individer som organiserar sig för att arbeta fram bka inför beslut. Det vore orimligt att en hel organisation skulle vara involverad vid framtagandet av bka, däremot personer i organisationen som definierats som viktiga för den specifika bka:n. För varje bka som görs kommer delar av organisationen och olika individer ha utvecklat sina förmågor att göra bka. Därför är det också rimligt att anta att de grupper som gjort bka gemensamt dels lär känna varandra som individer och dels varandras arbetsområden, vilket är gynnsamt för hela organisationen. På sikt kommer denna process att leda till att organisationen i sina delar förändrar sitt sätt att fatta beslut i frågor som rör barn. Ellström och Hultman (2004) hävdar att det krävs såväl objektiva förutsättningar som subjektiv beredskap för ett utvecklingsinriktat lärande. Författarna menar också att det är skillnad på var i organisationen individen befinner sig. Som

objektiva förutsättningar räknas de arbetsuppgifter individen har och hur arbetsplatsen är organiserad när det gäller personalens autonomi och delaktighet. Till den subjektiva beredskapen räknas här, enligt Ellström och Hultman (a.a.sid. 297), *de anställdas tidigare erfarenheter och yrkesidentitet, men även deras vilja, intresse och ambitioner*. För att skapa förståelse för de processer som sker i organisationerna rekommenderar Ellström och Hultman (2004) ett lärande som mer är styrt av det individerna och organisationen efterfrågar och som kan ske i lite olika former. Detta kan gynna såväl individens som gruppens och verksamhetens utveckling.

I de fall de olika aktörerna har hittat varandra i organisationen och beslut på policynivå finns, kan aktörerna genom samverkan åstadkomma förändringar i arbetssätt (Nilsson, 2004). Nilsson beskriver i sin artikel två olika synsätt, ett strukturinriktat och ett aktörsinriktat synsätt och ställer sig också frågan om de är oförenliga till sin karaktär. Det strukturinriktade synsättet bygger, enligt Nilsson (a.a.), på utifrån kommande faktorer där organisationens anpassning kan stanna vid beslut, fina ord eller en ny ”fasad” (a.a. sid. 245). Det aktörsinriktade synsättet betonar vikten av processer som grund för förändring. De olika aktörerna representerar olika synsätt och processen mot förändringen *karaktäriseras av kamp, förhandling och diskussioner* (Nilsson, 2004, sid. 249). Är dessa perspektiv nödvändigtvis oförenliga? Vid framtagande av en bka i en offentlig organisations komplexa struktur förefaller det som att de båda synsätten kan komplettera varandra och Nilsson beskriver också försök som gjorts på senare år för att överbrygga klyftan. I en bka ska ett antal olika perspektiv (till exempel lagstiftning, barnets synpunkter, konventionen, forskning) belysas och det är viktigt att ta hänsyn till detta även i den förändring i organisation (nya arbetsformer som gör att människor måste möta varandra över verksamhets- och organisationsområden) som måste till vid framtagandet av en bka. Morgan (1997) ser det också som att det som sker i verkligheten är för komplext för att kunna tolkas utifrån endast ett perspektiv. Det finns en risk att vi går miste om viktiga kunskaper och erfarenheter, menar Morgan, om vi inte tar in fler perspektiv. Detta är viktigt att ta i beaktande när vi skapar organisatoriska förutsättningar för en bka. En organisation kan även ses som en arena där individer och grupper kämpar för sina frågor och för att få tillräckliga resurser för att leva upp till kraven i den egna verksamheten, säger

Morgan, a.a.). Mot den bakgrunden är det inte svårt att föreställa sig att det kan finnas motstånd mot samverkan i en organisation om det är viktigt att bevaka sina egna intressen. Här talar vi alltså om antagandet att lärandet vid framtagandet av bka leder till en förändring i organisationen på sikt, men även om individens förmåga att ändra arbetssätt för att fatta bättre underbyggda beslut för barn. Rönnqvist (2004) för ett resonemang om kompetensutveckling vilket han menar kan ses som ett samspel mellan policy-, lednings- och verksamhetsnivån. Resonemang förs utifrån tre centrala begrepp, kompetens, kompetensutveckling och strategier för kompetensutveckling. Begreppet kompetens kopplas här till individens förmåga att utföra sina arbetsuppgifter. Kompetensutveckling kopplas till olika åtgärder för att utveckla individens ”*potentiella handlingsförmåga*” (a.a. sid. 203). När det gäller strategier för kompetensutveckling resonerar Rönnqvist (a.a.) utifrån begreppet ”strategi” och två perspektiv på det begreppet. Det ena perspektivet menar att analys kommer före handling och det andra hävdar att strategierna växer fram med utgångspunkt i de aktiviteter som utvecklas i en organisation. Vi ska senare se hur detta resonemang kan kopplas till framtagandet av bka i en organisation.

Barn och perspektivfrågan

Det till synes självklara i en artikel som handlar om konsekvenser av olika beslut som påverkar barns liv och livsvillkor, nämligen barnen, har inte en självklar plats bland alla teoretiska resonemang med olika infallsvinklar. Förutom teorier om lärande i organisationer är det därför angeläget att belysa begrepp som barnperspektiv och barnets perspektiv. Begreppen spelar roll i en bka och även om de kan ha flera betydelser säger de oss något om barnet, den specifika barngruppen eller kollektivet barn.

Barnets berättelse kan visa vägen om vuxna bara kan prioritera fysisk och mental närvaro och lyssnandets konst. Det är precis vad FN-kommittén syftar till när de påbjuder bka inför beslut. Eller som Thomas Hammarberg påpekade, att vuxna ska kompensera för barn för att de inte har politisk makt (Sylwander, 2001). Barnets synpunkter ska lyftas fram och vara en del av beslutsunderlaget. Brodin och Hylander (1997) menar att en viktig drivkraft för barns utveckling är nyfikenhet och för det behövs nyfikna vuxna. Frågan är om vuxna har tid att vara nyfikna. Många värjer sig

också från att prata med barn av olika skäl och de som gör det riskerar att få häpnadsväckande svar (se tidigare stycke om studenternas bka). En som verkligen vet hur det är att prata med barn är förskolläraren och fil.lic. Elisabeth Arnér (2006). Av sina samtal med barn har Elisabeth kunnat dra viktiga slutsatser om villkoren för samtal mellan vuxna och barn. Hon skriver dels att vuxna måste prioritera sin tid så att den räcker till samtal, dels att samtalen med barnet blir en vägvisare för vuxna att förstå barnets eget perspektiv på sin tillvaro (a.a. 2006).

Att arbeta med barn behöver inte betyda att man tillämpar barnets rättigheter per automatik (Englundh, 2009), däremot har de flesta som arbetar med barn en gedigen barnkompetens, det vill säga kunskap om människans utveckling, barns behov och livsvillkor, förvärvad genom utbildning och erfarenhet. Begreppet barnperspektiv är heller inte självklart definierat bara för att många uttrycker att de ”arbetar med ett barnperspektiv”. I en arbetsgrupp är det sällan synliggjort vad gruppen menar när de uttrycker sig så. Pramling Samuelsson, Sommer och Hundeide (2011) menar att *barnperspektivet riktar de vuxnas uppmärksamhet mot en förståelse av barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar i världen* (sid. 42). När det gäller barns perspektiv säger författarna (sid. 42) att det ... *representerar barns erfarenheter, uppfattningar och förståelse av sin livsvärld*.

Barnets eget perspektiv

I detta sammanhang är det viktigt att även problematisera barnets perspektiv, eftersom konventionen (artikel 3.1, 4) slår fast att det enskilda barnet har rättigheter och det perspektivet ska beaktas inför beslut. För att kunna göra barnets perspektiv rättvisa är det centralt att det enskilda barnets röst hörs i de frågor som rör det specifika barnet (Englundh, 2009). Annars talar vi om det generaliserade barnets röst. Barnets perspektiv kan sägas vara det barnet uttalar sig om, det som visar sig för barnet. Den som uttalar sig om barnets perspektiv behöver vara säker på att det verkligen är barnet som uttalat sig om något så att det inte blir en vuxens tolkning av något. Barnets perspektiv ska även skiljas från synen på barn, menar Qvarsell (2003) det vill säga hur vi ser på och pratar om barn i en kultur.

Arbetsätt och deltagare

I den här artikeln presenteras, som tidigare nämnts, arbetet i en forskningscirkel som pågick i drygt två år. Syftet med forskningscirkeln var att deltagarna i ett gemensamt lärande skulle diskutera och problematisera fenomenet bka och avslutningsvis göra en bka utifrån en fråga som var aktuell i den egna organisationen.

Tre landsting, ett kommunförbund och en kommun tog i maj 2011 kontakt med barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (buv) vid Stockholms universitet för att höra om det var möjligt att börja ett utvecklingsarbete rörande barnkonsekvensanalyser. Prefekten på institutionen ställde sig positiv till arbetet och en heldag genomfördes i maj 2011. Till mötet kom representanter från tre landsting, en kommun, ett kommunförbund och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Totalt åtta personer inklusive cirkelledaren, som då arbetade på buv. Under dagen lades ramarna för fortsatt arbete, deltagarna berättade om sina förväntningar på arbetet och cirkelledaren berättade om bakgrunden till barnkonsekvensanalysen och vad som hänt inom barnrättsområdet sedan 1990 när Sverige ratificerade konventionen.

I september 2011 bytte cirkelledaren, tillika författaren av den här artikeln, arbetsplats och började på SKL för att arbeta med en regeringsöverenskommelse som utgick från regeringens proposition 2009/10:232 om att stärka barnets rättigheter i Sverige. Eftersom bka som metod rymdes inom ramen för överenskommelsen fördes arbetet över till SKL och cirkelns arbete började i november 2011. Vid det tillfället hade Landstinget Dalarna, Landstinget i Jönköpings län, Landstinget i Värmland, Landstinget Sörmland och Karlskoga Degerfors kommuner beslutat att delta i arbetet tillsammans med SKL. Kommunförbundet kom inte att delta i cirkeln eftersom det inte fanns ett beslut i den organisationen om att göra bka. Den slutliga gruppen, sex personer inklusive cirkelledaren, träffades sju heldagar, november 2011, januari, april, augusti och december 2012 samt januari och maj 2013. Deltagarna, som kände varandra och cirkelledaren sedan tidigare, har olika utbildningsbakgrund men en strategisk position i sin organisation för att arbeta med barnrättsfrågor. Resultaten som presenteras nedan är cirkelledarens anteckningar från varje tillfälle samt

ljudupptagningar. Dessutom är deltagarnas bka del av resultaten (redovisas separat på SKL:s webb).

Forskningsmetod

När arbetet överfördes till SKL beslutades gemensamt att genomföra arbetet som en forskningscirkel, ett sätt att bedriva demokratisk interaktiv forskning (Holmstrand, elektronisk källa). Forskningscirkeln har sina rötter i den svenska arbetarrörelsen och sågs från början som ett samarbete mellan forskning och arbetsliv (a.a.). Vitsen är just den unika samverkan som skapas i en cirkel av det här slaget där den gemensamma kunskapsmassan inte skulle existera utan varken forskaren eller deltagare från praktiken. Holmstrand (a.a.) menar att syftet med forskningscirkeln inte är att lösa ett egentligt problem utan att så brett som möjligt belysa en fråga, varigenom gemensam kunskap genereras i en deltagarorienterad process.

Alla bidrar med sina olika synsätt och erfarenheter utan att någon kunskapsform ses som överordnad, vilket är det Holmstrand kallar ”demokratiska kunskapsprocesser” (a.a.). Ett annat syfte är att generera kunskap som är viktig för professionen och att skapa förståelse för sitt eget arbete, skriver Persson (Elektronisk källa, 2008) i en metodbok för forskningscirkel. Persson menar också att det är viktigt med ramar för cirkelarbetet. För att varje deltagare ska få möjlighet att göra sin röst hörd är det viktigt att deltagarantalet inte är för stort. Gruppen bör träffas en viss tid med regelbundenhet och deltagarna bör under cirkelns gång göra ett eget arbete eller undersökning av något slag. Arbetet är en process som leds av cirkelledaren, vars uppgift främst är att leda processen framåt.

Insamling och bearbetning av data

Samtalen vid träffarna spelades, som tidigare nämnts, in med mini-disc (utom det första tillfället i maj 2011), samtliga deltagare gav sitt samtycke till inspelningen. Dessutom gjorde cirkelledaren anteckningar vid varje sammankomst för att förtydliga vissa utsagor. Vid tre tillfällen deltog särskilt inbjudna personer, två av dem för att tillföra nya aspekter av bka och en för att lyssna på gruppens diskussioner. Inspelningarna är transkriberade och genomlästa ett antal gånger för att vaska fram kategorier som kom att bli rubriker i resultatredovisningen. Deltagarna bestämde

gemensamt innehållet på träffarna, men det var cirkelledaren som drev arbetet framåt genom att bidra med forskning, ställda problematiserande frågor, sammanfatta deltagarnas synpunkter och ge återkoppling, dokumentera och formulera dagordning efter deltagarnas förslag.

Nedan presenteras resultaten av samtalen och i de fall citat används har de anpassats till skriftspråk utan att för den skull innehållet har förvanskats. Deltagarna kallas för just deltagare och inte informanter eftersom de inte har intervjuats som individer utan har fört ett gemensamt samtal. Det är heller inte centralt vad den enskilde deltagaren säger utan resultaten presenteras utifrån deltagande i samtalen om bka.

Åtta månader efter sista träffen skickade cirkelledaren ut fem frågor via mail. Syftet med frågorna var att få veta om synen på en bka hade förändrats och vad som är viktigt att tänka på i arbetet med bka i offentlig förvaltning. Fyra deltagare besvarade frågorna skriftligt och en muntligt.

Resultat

Vid de tillfällen forskningscirkeln träffades har deltagarna, med sina olika perspektiv, belyst många aspekter av bka. Frågor som rör tid, relevans, innehåll, mall eller inte mall och formen för uppdraget har livligt diskuterats. Med utgångspunkt i deltagarnas olika perspektiv och med väldigt mycket förgivettaget blev samtalen både livliga, innehållsrika och framåtsyftande. Det förgivettagna visade sig till exempel i att deltagarna många gånger trodde att de visste vad andra menade, vilket inte alltid var fallet. Innehållsrikedomen hade flera dimensioner, perspektivkrockar, olika erfarenheter men också olika synpunkter på frågor som kom på agendan. Det framåtsyftande handlade om att deltagarna hela tiden hade en önskan om att göra en bra och trovärdig bka som både skulle kunna användas inför beslut och stimulera till fler beslut om bka. Ibland blev det dock helt tyst, vilket skulle kunna tolkas som en svårighet att hålla alla delar i en bka levande och samtidigt överblicka organisationen och tänka kreativt. En deltagare uttryckte sig så här:

Jag erkänner utan omsvep att jag inte alls är med längre ../ det ligger på en abstraktionsnivå nu som gör att jag är lite för långt från det konkreta, eller vad jag ska säga, trots att jag är både konkret och teoretisk alltså.

Nedan presenteras resultaten under rubriker som är satta utifrån vad som kommit upp på träffarna.

Deltagarnas förförståelse av arbetet med bka

Vid den första träffen (10 maj 2011) berättar deltagarna om sina föreställningar om innehåll, form och användningsområde för en bka. Samtliga deltagare har det gemensamt att det finns ett beslut i deras organisation om att bka skulle göras och då är det viktigt att kunna uppfylla politikernas förväntningar, påpekar en deltagare.

Till en början konstateras att det finns ett behov av bka eftersom Sverige som nation har ställt sig bakom konventionen om barnets rättigheter och då ska bka göras enligt barnrättskommittén. De stora diskussionerna i gruppen rör hur barn kan komma till tals och vad de kan bidra med i en bka. Vuxna har förväntningar på barn som deltar vid sådana här tillfällen och frågan är om vuxna tar det på allvar, undrar en deltagare. En annan deltagare undrar hur lätt eller svårt det är att få fatt i barn och på vilket sätt deras utsagor kan bidra till kunskapsutveckling inom det område som är aktuellt i en enskild bka.

Andra frågor som aktualiseras är om det går att göra en ”light” version av bka. Det vill säga, är det möjligt att ta fram en mall eller form som förenklar för den som ska göra bka. Det viktiga för den här gruppen är att tillsammans generera ny kunskap som kan användas i den egna organisationen, där en ensam tjänsteman får ett uppdrag som ska genomföras på begränsad tid. Ytterligare en synpunkt rör det gemensamma arbetet med att definiera en begreppsapparat för det fortsatta arbetet. Att känna till vad olika begrepp innebär är centralt i det fortsatta arbetet med bka, menar deltagarna.

Barnkonsekvensanalysens utgångspunkt och förutsättningar

En viktig förutsättning för en professionellt genomförd bka är att det inte är något allmänt tyckande och tänkande som presenteras, det är deltagarna eniga om. En av deltagarna trycker också på vikten av att det är fler kompetenser som systematiskt arbetar tillsammans för att få fram analyser som bär och där det tydligt framgår vilka konsekvenser olika beslut kan få för barn.

Många kommuner och landsting har sedan länge prövat olika typer av checklistor inför beslut och trots att alla är rörande överens om att de aldrig kan vara tillräckliga för att ersätta en bka och att det inte finns några quick-fix, ger en deltagare uttryck för en längtan:

Är det inte lite granna den där mallen som vi sitter här och drömmer om.

En tanke om att förenkla arbetet med en gemensam struktur finns hela tiden underliggande. En annan deltagare uttrycker att den där mallen är något att stilla be om:

Jag tänker /på/ de här kommunerna och några landsting som genom de sista femton till tjugo åren har prövat det här, typ checklista. Alla som har gjort det har ju slutat för det har inte gjort några avtryck i besluten.

En förutsättning för bka är att det finns en vilja att åskådliggöra barnets rättigheter i organisationen, då ska en bka fungera som katalysator för att skapa bra livsvillkor för barn. Det förs också diskussioner i gruppen om att ta fram en grundmall för att öppna upp för möjligheten till olika förslag på beslut där kompensatoriska åtgärder beskrivs och tydliggörs. En deltagare lyfter en oro för att det ska komma fram andra behov som tar fokus från bka så att det blir svårt för politiker att fatta beslut. Någon påpekar också att en bka inte är en kontrollfunktion utan en form för att ta fram ett beslutsunderlag.

Hur ser deltagarna på relationen mellan en bka och en prövning av barnets bästa? Här beskrivs i lite olika ordalag att en bka bygger på en prövning och då kommer en deltagare på att:

Om tillräckligt många barns bästa presenteras i en bka så kan man generalisera resultaten.

Någon annan fyller i att det skulle kunna skapas en nationell bank av bka. Då är det viktigt att tala om att det är just det generella barnets bästa så att det inte blir ett alibi för olika yrkesgrupper att säga att det redan finns en prövning. Den här deltagaren varnar för:

... att man inte faller i fällan att säga att det här är bra för alla barn och så åsidosätter man det enskilda barnets rätt.

Alla frågor kan nog inte generaliseras, påpekar en deltagare, och hänvisar till lokala förhållanden när det gäller till exempel nedläggningar av skolor. Här skulle en lokal prövning av barnets bästa behövas för att belysa just de barnens bästa i det området. Det går att se det från två håll, en prövning av barnets bästa kan leda till en bka och en generell bka bör leda till en prövning.

I samtalen framkommer också att forskning är en svag punkt i bka. Även om deltagarna uttrycker att de försöker ta reda på aktuell forskning så kan det vara svårt. Fler av deltagarna har sin hemvist i folkhälsoområdet och en av deltagarna drar paralleller till detta och säger att där är mycket av arbetet grundat i noggrann forskning. Risken är, om man arbetar i en organisation som inte är tvärdisciplinär, att det kan vara svårt att få en fråga allsidigt belyst. Det är heller inte lätt att hitta aktuell forskning, det tar tid och det är svårt att få tag på forskning med olika utgångspunkt på samma fråga.

I en bka ingår att göra en genomlysning av den lagstiftning som rör frågan och här är det en deltagare som menar att det skulle underlätta om det fanns en bank med information om vilka lagar som styr olika frågor, det skulle underlätta, i allt väsentligt, för den som gör bka. I samband med det berättar en deltagare att:

Då ringer jag femton av mina kontakter och frågar och drar in dem.

Att ha kontakter att vända sig till är viktigt, särskilt för den som inte arbetar i team. Detta leder tanken till kompetensfrågan. Deltagarna är ense om att det behövs olika kompetenser för att kunna göra en hållbar och trovärdig bka. Förutom barnrättskompetens och kompetens inom de sakområden som ska analyseras menar deltagarna att analyskompetens är viktig att ha med. Om det endast är en person som genomför bka finns risken att arbetet blir för smalt. För den enskilde kan det handla om vilket handlingsutrymme som finns för att göra en prövning av barnets bästa inom ramen för en generell bka och sedan presentera resultatet för den politiska församlingen.

Barnperspektiv eller barnrättsperspektiv

Är det möjligt att säkerställa rättigheterna i en bka? Är det en fråga om ordval? Vid två tillfällen pratar deltagarna om barnen, när syftet med bka kommer upp säger en deltagare:

... bka, tänker jag, jämlikhet mellan barn i stort.

En annan deltagare menar att tanken just är att lyfta fram barn i den kommunala processen vid omorganisationer och liknande.

Etiska frågor är centrala när det rör barn och deltagarna påpekar att det är viktigt att presentera barnens synpunkter. Frågan är vilka barn, varför just de och hur det ska gå till. Utifrån detta säger en av deltagarna att:

... barnrättsarbetet måste vara utgångspunkten.

Resonemanget som följer går ut på att begreppet barnperspektiv inte är en garant för barnrättsperspektivet i en bka, det är vuxnas tolkning och att barnrättsperspektivet kan ingå men måste inte nödvändigtvis. Däremot anser deltagarna att barnrättsperspektivet garanterar ett övervägande av konventionen, att lagstiftning vägs in och att det finns en skyldighet per automatik att väga in rättigheterna tillsammans med barnets synpunkter.

I den egna organisationen

Något som deltagarna ständigt återkommer till är hur bka och organisationen hänger ihop. Någon måste ge uppdraget till en tjänsteman att ta fram en bka inför beslut i en viss fråga. Det är viktigt att det blir rätt kompetens så att resultatet inte blir för ytligt. Samtidigt finns, berättar en deltagare, exempel på checklistor som är processade tillsammans med politiker och som används i vissa nämnder. I den organisationen blev resultatet ett ifrågasättande av varför inte även andra perspektiv belystes och här har politiker vaknat något och då gäller det att det finns tjänstemän som driver på:

För det är inte alla som tycker det är jättefränt att sitta någon timme extra och göra konsekvensbedömningar.

De olika organisationerna har olika förutsättningar och det gäller att förmedla bka på ett så attraktivt sätt så att verksamheterna kan delta:

... så att det inte bara blir ett politiskt beslut, utan att det går hela vägen.

Det är uppenbart att det inte går att bortse från byråkratin vid framtagandet av en bka. Det finns en risk att frågan forslas mellan olika personer med olika argument emot, som en deltagare har hört:

Vi kan inte ta ställning här för det är kommunallagen och vi vill ha uppdraget från nationell nivå för att vi ska göra det, annars gör vi det inte.

En deltagare menar att det kan kännas tvingande med beslut som kommer från kommunledningen till den anställde som får ett uppdrag som inte utgår från kompetensen utan placeringen i organisationen. I vissa fall kan medarbetare uppleva det som krävande att svara på frågor, särskilt om allt verkar fungera bra. Deltagarna diskuterar också processen som både ett pedagogiskt grepp och en politisk utmaning. Det vill säga, att göra prövningen är den pedagogiska processen och den politiska utmaningen är att göra de ideologiska prioriteringar som behövs för att barnets bästa ska komma i främsta rummet. Här ska hänsyn tas till både politisk ideologi och ekonomiska förutsättningar. Deltagarna menar att det är viktigt att skapa strukturer i organisationen så att människor inte blir utmattade och så att verktyget bka får påverkan på organisationens arbete och beslutsfattande på lång sikt. En deltagare frågar sig hur verksamhetsplaneringen kan läsas tillsammans med bka.

Relationen mellan utredning och analys

Vad kan det innebära att ta fram ett beslutsunderlag? Flera av deltagarna som gör olika typer av tjänsteutlåtanden idag undrar hur djupt ett beslutsunderlag ska vara, vad det är som ska bevisas. Det är viktigt att det finns en systematik i arbetet så att det inte blir en uppräkningslista av olika aspekter. Som beslutsfattare är det viktigt att få ett underlag inför beslut så att det blir bra för medborgarna. När det gäller barn har man sett att det finns ett behov av att öka kunskapen om vad det är man behöver veta mer om. En bka måste presenteras i en kontext och det är viktigt att förstå att den här kontexten är föränderlig och inget statiskt. Hos en av deltagarna har organisationen nu satt ner fötterna och talat om vilka saker som ska belysas, och det handlar bland annat om att barnet ska lyftas fram. En av deltagarna menar att i en utredning förekommer det inte att utredarna pratar med barnen och personen påpekar även att forskningsdelen i utredningar ofta är svag.

När det gäller utredningar finns det möjlighet att ta in olika kompetenser i olika skeden och då efterfrågas kunskaper inom ett visst område. Ibland, menar en deltagare, kan det faktiskt vara så att kommunledningen mer eller mindre säger att alla ska tycka till i en viss fråga. Då kan det upplevas som tvingande men inte utifrån kompetens. En av deltagarna undrar:

... men är man en del av själva utredningen då, är man inte allmän slav eller tyckare?

Någon av deltagarna reflekterar utifrån sin roll i en utredning och tycker att den som är med i flera steg och bidrar med sin specifika kompetens deltar i utredningen och lämnar inte bara ett underlag inför beslut. En deltagare menar att det inte är någon skillnad på utredning och underlag, medan en annan anser att en utredning är mer omfattande. Det viktiga är att det i en utredning lämnas olika alternativ på beslut och att konsekvenserna av de olika alternativen redovisas.

En sak verkar deltagarna överens om och det är att i en bka ska rättigheterna och barnets röst presenteras, problematiseras och tas ställning till i analysen. Annars är det svårt att säga att arbetet är rättighetsbaserat.

Vid sammankomsterna uppstod frågor om relationen mellan olika begrepp och rutorna nedan är ett försök att sammanfatta diskussionen mellan deltagarna. Det är möjligt att förklaringen inte tillför något för den oinitierade läsaren, men för deltagarna spelar rutorna en viktig roll.

Prövning av barnets bästa, artikel 3.1

Pedagogisk process och politisk utmaning. Det är en fråga om ideologi. Innehåller prövningen en analys eller inte? Det är en fråga om att differentiera och se olika möjligheter. Det finns en risk att det är mer fokus på risker än rättigheter. Moment kan vara liknande som i andra utredningar. Det måste vara en realistisk slutprodukt.

Barnkonsekvensvärdering

I en värdering är det viktigt att hitta en brytpunkt eller grindvakt som säger hit men inte längre innan vi övervägt följande aspekter... Systematisk värdering av förslag som kommer från människor i organisationen. Det är en värdering eller övervägande inför beslut. Kan innehålla en minianalys. Värderingen ska spegla konventionens barnsyn. Olika flödesschema:

1 viktigt att förstå när, var, hur, vad

2 inom varje flöde, bör det finnas en differentiering för varje verksamhet.

Barnkonsekvensanalys, artikel 4

Tydlig uppdragsgivare. Synliggör uppdragsgivarens ideologi, värdegrund och etiska överväganden. Här finns olika flödesscheman. Prövningen av barnets bästa är själva klon i analysen. Identifiering av konsekvenser av/inför beslut. Ekonomiska överväganden ingår, synliggör intressekonflikter och genererar nya frågor. Konklusionen i analysen kan vara underlag för beslut i en utredning. Teamet, barnteamet är en förutsättning för bka. I en bka måste man möta verksamheten.

Utredning

Förutsätter kompetens inom olika områden. Sammanställer information om en viss fråga som sedan bearbetas och analyseras i något syfte. Ger förslag på åtgärder. Tar tid, är jobbigt.

Förändrat synsätt

Vad har hänt i gruppen sedan start? Har det skett några förändringar i deltagarnas syn på bka och vad har det i så fall fått för resultat i organisationen? Att få tid att diskutera problematiska frågor tillsammans med andra och på så sätt skapa goda och inspirerande samtal visade sig viktigt för deltagarna. Samtalen upplevdes som stimulerande och hade sin utgångspunkt i såväl filosofi, teori som praktik och inte minst hur barnrätten skulle kunna synliggöras på lång och på kort sikt. En av deltagarna uttrycker det så här:

Min reflektion är att ju längre vi pratar ju mer går mina associationsbanor i gång och bygger på.

En av de andra deltagarna menar också att det blir så mycket lättare att förstå sammanhang när det är en grupp som tillsammans fördjupar olika frågeställningar. Det är värdefullt att få kunskap om hur andra tänker och gör vilket i sin tur kan underlätta det egna arbetet och samtalen har stärkt flera av deltagarna utifrån olika aspekter. En deltagare säger så här:

Det har också varit en trygghet genom gruppen för att arbeta med bka. Visste inget från början – hade inte kommit på det själv.

Åtta månader efter avslutad cirkel ställdes, som tidigare nämnts, fem frågor till deltagarna som besvarades individuellt. Syftet med frågorna var att få en bild av på vilket sätt deltagarna förändrat sitt tänkande och handlande efter att ha deltagit i cirkeln. Samtliga deltagare svarade på alla frågor.

Frågorna var:

- På vilket sätt skiljer sig ditt tänkande om bka idag från hur du tänkte innan cirkeln startade?
- Kommer deltagandet i cirkeln att påverka arbetet med bka i din organisation?
- Hur i så fall?
- På vilket sätt har din bka gjort avtryck i organisationen?
- Kommer din organisation att göra bka inför större beslut i fortsättningen?

På vilket sätt skiljer sig ditt tänkande om bka idag från hur du tänkte innan cirkeln startade?

Samtliga deltagare uttrycker att insikten om och förståelsen för vad en bka är och kan vara har ökat. Det som tidigare var en känsla av är nu en övertygelse om att det inte finns en quick-fix när det gäller bka, det gynnar inte hur barnets rättigheter säkerställs. Flera deltagare säger också att deras egen kompetens har ökat vilket innebär att de har egna argument för varför en bka ska göras:

Nu har kompetensen utvecklats till att jag kan påtala behovet av att genomföra en bka inför beslut och formulera hur det kan ge ett breddat beslutsunderlag.

Några av deltagarna beskriver att patientsäkerhetsarbetet och kvalitetsarbetet har varit deras utgångspunkter i den egna organisationen. Synen på vem som kan göra en bka har också förändrats för några, från att de bara kan göras av personer med barnrättskompetens till att det är nödvändigt med flera perspektiv. Det är inget enmansarbete konstaterar en deltagare. När det gäller förhållandet mellan bka och prövning av barnets bästa säger en deltagare så här:

Där tänker jag att en prövning kan göras i alla delar av en organisation, medan en bka mer hör hemma i beslutsunderlag av politisk och strategiskt förvaltningskaraktär. En prövning av barnets bästa kräver i högre grad att den görs direkt nära barnkompetens och kunskap om rättigheterna, medan en bka kan genomföras av en "allmän" kvalificerad utredare i tjänstemannaorganisationen om denne har tillgång till barnrättskompetens i sin närhet och får in underlag från verksamheterna om vad som vore barnets bästa.

Kommer deltagandet i cirkeln att påverka arbete med bka i din organisation?

På den här frågan svarar samtliga deltagare ja. Att praktiskt göra en bka har medfört ökad kunskap och förståelse för vad en bka kan vara. Deltagarna kan erbjuda och visa på hur en bka kan utformas och påtala behovet av att det görs. En deltagare menar att en bka är

ett viktigt verktyg för fördjupad analys utifrån ett barnrättsperspektiv. Det är också en styrka i mitt arbete i kommunen att forskningscirkeln har utgått från forskning och SKL.

Flera deltagare återkommer till att SKL är en trovärdig aktör och viktig part att samverka med inför dialog med den egna organisationen. Detta är frågor som hör hemma i ledning och styrning.

Hur i så fall?

Tre deltagare svarade specifikt på den här frågan, de andra hänvisade till sina svar på andra frågor. Deltagarna svarar att det är kvaliteten på bka som avgjort att de redan påverkat organisationens arbete. Att använda sig av befintliga strukturer bidrar till långsiktighet. En deltagare beskriver hur bka redan gjort avtryck i organisationen genom att påverka planering av framtida arbete.

På vilket sätt har din bka gjort avtryck i organisationen?

Eftersom två av deltagarna inte gjort någon bka än är svaren inte så fylliga. En av deltagarna menar att barnperspektivet eller barnrättsperspektivet har kommit på dagordningen i större utsträckning än tidigare. Med hjälp av bka har olika perspektiv ställts mot varandra vilket har bidragit till nya projekt. En deltagare är väldigt konkret och säger att den gjorda bka kommer att bidra till det fortsatta primärvårdsarbetet. Och ytterligare en deltagare kan redan se att hennes organisation kommer att ha användning av en av de färdiga bka.

Kommer din organisation att göra bka inför större beslut i fortsättningen?

På den här frågan svarar deltagarna också lite olika, någon menar att det kommer att göras när det är relevant för området eller frågan, medan en annan deltagare kort och gott säger att det kommer att göras fler bka. Hos en deltagare finns ett politiskt beslut på att det ska göras bka i vissa frågor och fler politiker har uttryckt att de måste våga kräva bka inför beslut. Den här deltagaren uttrycker att begreppet bka har landat på

den politiska agendan, vilket ses som positivt. De två som inte gjort bka ännu tror att det på sikt kommer att efterfrågas i allt högre utsträckning, även prövningar av barnets bästa, men då måste det vara bka med kvalitet. En deltagare uttrycker det så här:

Det vill säga att det finns en tydlig tråd som är samvetsgrann.

Diskussion om kritiska punkter

Vid transkriberingen av bandupptagningarna blev det tydligt att människor som känner varandra någorlunda väl och har ungefär samma utgångspunkter tar väldigt mycket förgivet i samtal med varandra. Deltagarna faller varandra i orden och säger ”javisst” innan de har en aning om vad som ska komma. Detta kan naturligtvis ha påverkat resultaten om det varit någon i gruppen som inte tyckt som de andra och inte framfört det. Trots att deltagarna är helt överens om att det inte kan finnas en quick-fix när det gäller bka är det någon som tror att det kommer att efterfrågas mallar för detta. Hur det går att komma förbi det är oklart, men deltagarna menar att det är organisationen, den disciplin frågan tillhör och kompetensen hos den som ska göra bka som avgör hur det blir.

Relationen organisation och barnkonsekvensanalys

Frågan om vilken plats i en organisation bka bör ha diskuterades livligt i forskningscirkeln. För deltagarna hade bka redan en plats eftersom det fanns ett politiskt beslut att det ska göras. Därmed kan sägas att bka har en formell plats i de här landstingen och kommunerna. Deltagarna var mycket angelägna om att poängtera vikten av att det kommer ett uppdrag från någon som önskar en bka inför ett visst beslut. I uppdraget bör framgå vem som ska göra bka, eller kanske bättre uttryckt vem som ansvarar för att den blir gjord. Deltagarna är överens om att det bör ingå flera kompetenser för att resultatet ska bli optimalt. En kompetens som lyftes av flera var specifikt ”analyskompetens”, en kompetens som analyserar materialet när underlaget är framtaget. Sedan behövs förstås barnkompetens, barnrättskompetens och kompetens inom det område som ska undersökas. Någon av deltagarna nämnde ”barnteam” som en tänkbar organisation för en bka. En person inom varje kompetensområde som bidrar med sin specifika kompetens, när det behövs.

I en bka ska även frågor ställas till verksamheterna och då är det viktigt att närma sig dem som arbetar på ett positivt sätt så att de inte känner att verksamheten är ifrågasatt. Verksamheterna är en mycket viktig kugge i en bka, precis som barnens röster. För deltagarna i den här cirkeln är det självklart att barnets röst ska presenteras och vägas in, även om det är svårt och långt ifrån självklart. Precis som studenterna gjorde, är det lätt att värja sig från att prata med barnen när det väl kommer till kritan.

Som Nilsson (2004) beskriver behöver de olika aktörerna hitta varandra och i de fall det redan finns ett beslut på policynivå kan aktörerna forma arbetet själva. Författaren beskriver även två olika perspektiv, det strukturinriktade och det aktörsinriktade, som båda är nödvändiga förutsättningar för bka. Deltagarna beskriver organisationens beslut som inte ska stanna vid beslut om själva görandet, utan resultera i väl grundade beslut för barn. För detta krävs att de olika aktörerna möts, precis som deltagarna beskriver under arbetets gång. När Nilsson (a.a.) säger att processen mot förändring *karaktäriseras av kamp, förhandling och diskussioner* (sid. 249) är det precis vad deltagarna beskriver. Kampen för att bka ska få en naturlig plats i organisationen, förhandlingar om vilka aktörer som ska ingå och slutligen diskussioner om vilket innehåll det ska vara. När sedan beslutet är fattat börjar ny kamp, nya förhandlingar och nya diskussioner, en rad processer följer efter varandra för att göra tillämpningen av barnets rättigheter möjlig. När en av deltagarna var klar med sin bka uttryckte hon att det var viktigt att våga börja och att det kommer att gå lättare för varje gång. Hon menade att hon utvecklat sin strategi för bka, en förmåga som kan utvecklas vidare. Det handlar även om den enskilda individens kompetens och handlingsförmåga, som Rönnqvist (2004) påpekar. Författaren ser två perspektiv på kompetensutveckling och förklarar det som att i det ena fallet växer nya strategier fram utifrån vad som utvecklas i en organisation och i det andra fallet sker analys före handling. Det är möjligt att gå båda vägarna har deltagarna visat, det viktiga är att det prövas av fler än en person i varje organisation.

Vem har tid?

Att fatta beslut som är långsiktigt hållbara och dessutom gynnsamma för barns rättigheter, utveckling och livsvillkor, är en grannliga uppgift. I de komplexa och

snabba organisationer som kommuner och landsting är måste det gå fort i beslutsprocessen så att organisationen kan gå vidare till nästa fråga. Mot den bakgrunden är det lätt att förstå att en genomgående fråga bland deltagarna har varit tiden det tar att ta fram en trovärdig och professionell bka. Tid är en bristvara och alla måste prioritera sina arbetsuppgifter hårt. I ett sådant läge är det naturligt att efterfråga ett schema eller en mall som bara är att fylla i. Här uppstår det som informanterna i Svenssons (2009) studie lyfter, nämligen att fokus hamnar på verktyget och inte på processen. Dessutom påpekar de här informanterna att analysen inte efterfrågades högre upp i organisationen och därför blev den grund och hade ett kortsiktigt perspektiv. Fokus blev att bedöma risker för olika förslag vilket inte i sig behöver vara fel. Men om vi tänker att vi i en bka fastnar i att bara bedöma eventuella risker med ett beslut, är det då möjligt att se till barnets bästa och rättigheter utifrån att många beslut påverkar barnets liv även på lång sikt. En av deltagarna uppmärksammade detta och påpekar att det inte är en kontrollfunktion där man bockar av vissa saker utan att det rör sig om att belysa olika aspekter av ett förslag som bidrar till ett mer långsiktigt beslutsfattande i frågor som rör barn. Det är allmänt känt att barn behöver långsiktighet och kontinuitet för gynnsam utveckling. Därför förefaller det orimligt att på kort tid ta fram ett beslutsunderlag där det inte funnits tid att väga in olika aspekter som påverkar barnets utveckling, livsvillkor och möjlighet att tillgodogöra sig sina rättigheter. Ett barns utveckling följer olika utvecklingslinjer om man frågar Daniel Stern (Brodin och Hylander, 2008), men de behöver inte komma vid samma tidpunkt för alla barn. Det är viktigt information som berättar för oss att det finns en generalitet som gäller alla barns utveckling, men tidpunkten är individuell. Därför är det centralt att överväga det enskilda barnets bästa i en prövning och inte göra en generaliserad bedömning. I det sammanhanget är det viktigt att lyfta frågan om just den generaliserade bka som deltagarna diskuterade under cirkelns gång. Det finns anledning att argumentera för att det är skillnad i synsätt. I en generaliserad bka prövas en fråga som har bäring på gruppen barn. Då kan det handla om till exempel hemsjukvård eller sjukhusvård, valfrihet i vården och konsekvenser av det, hur undervisning ska organiseras, hur en förskola ska byggas eller hur de som arbetar i socialtjänsten ska ta tillvara barnets synpunkter. Här finns många aspekter som redan

är kända genom forskning och andra studier. När det sedan rör ett beslut om det enskilda barnet är det ändå nödvändigt att ta reda på om en generell bka är tillämplig. En av deltagarna såg här en risk för att de som arbetar i verksamheterna ensidigt skulle hänvisa till en generaliserad bka istället för att göra en prövning med utgångspunkt i bka. När det rör vikten av forskning var deltagarna eniga om att belysa frågor med olika forskningsinriktningar, det föreföll inte vara något problem för den som arbetar med folkhälsa. Däremot för den som inte befinner sig i en tvärvetenskaplig verksamhet eller organisation kan det uppstå problem, då är det viktigt att bevaka forskningens bidrag i en bka.

Checklistans vara eller inte vara

Som framkommer ovan finns en ambivalens till de checklistor som finns i olika verksamheter och organisationer. Deltagarna beskriver checklistan som ett verktyg för beslutsfattande vilket kan användas i alla verksamheter och inför alla beslut. Svenssons informanter (2009) varnade just för att det finns en risk att det fokuseras på verktyget och inte på processen, det vill säga vilka olika konsekvenser ett beslut kan få för barn på lång och på kort sikt. Ett barns liv kan inte standardiseras så att det rymms i en mall. Deltagarna menar att även om checklistan inte är en framgångsrik väg att göra en trovärdig bka så kan den i sig fungera som en ögonöppnare i vissa sammanhang. Frågan är hur man undviker risken att det inte blir en genomarbetad bka om man samtidigt använder en checklista. Inom miljöområdet finns en lagstiftning som tydliggör ansvaret att utreda konsekvenser av beslut inom miljöområdet. Att det finns en lag kan uppfattas som ett stöd i det egna arbetet. När det gäller konventionen är den inte lag i Sverige, men den ska följas i alla fall eftersom det är ett juridiskt åtagande. Därför borde det inte finnas några tveksamheter kring om det ska göras eller inte. Enligt deltagarna i forskningscirkeln är en bka en grundlig genomgång av olika aspekter (FN-kommitténs rekommendationer inkluderade) inför beslut som rör barn. Här ska även rättigheterna och barnets synpunkter redovisas och olika intressen avvägas. Men sägas skall att det finns ambivalens kring detta. Önskan om en quick-fix är stark och återkommer flera gånger, samtidigt som deltagarna förstår att det inte går att göra en bka som bär i form av en checklista.

Avslutande diskussion

Den oro en av deltagarna ger uttryck för när det gäller att det blir ”fel” i en bka vilket kan bidra till att det uppstår svårigheter för beslutsfattaren besannas i Finers, Tillgrens, Berenssons, Guldbrandssons och Haglunds artikel (2005). Där visade det sig att det blev en tyst överenskommelse mellan handläggare och beslutsfattare för att inte röja problematiken i det politiska förslaget, det vill säga om det inte skulle vara till gagn för folkhälsan på något sätt. På samma sätt gäller det arbetet med bka. Hur ska beslutsfattaren förhålla sig om det visar sig att ett politiskt förslag visar sig ge icke önskvärda konsekvenser för barn? Om det är en risk att detta inte beaktas i beslut kan man fråga sig vilket syfte en bka har i organisationen.

Mot bakgrund av ovanstående resonemang är det angeläget att belysa skillnaderna mellan checklistan och barnkonsekvensanalysen. Även om argument finns för att checklistan kan fungera som en ögonöppnare i vissa sammanhang är det svårt att se hur den kan innehålla de olika delar som en bka ska innehålla enligt FN-kommittén. Checklistan är en form som används på samma sätt inför alla beslut medan en barnkonsekvensanalys görs på beställning i en viss fråga.

Mot bakgrund av diskussionerna i cirkeln vore det intressant att se hur det skulle fungera med en bka-bank som kan användas av fler organisationer och där man endast skulle behöva pröva det enskilda barnets bästa. Risken med en sådan bank vore att det blir svårt att uppdatera bka vartefter metoder, forskning, barnsyn, lagstiftning och barnets synpunkter utvecklas och förändras. Vem skulle kunna härbärgera en sådan bank så att den är tillgänglig för den som ska fatta beslut? För vem är det en angelägen uppgift? Den sista frågan, om bka är ett realistiskt verktyg för en organisation återstår att svara på. I nuläget är det upp till varje organisation att bestämma det. Den som bestämmer sig för att genomföra bka bör, enligt deltagarna i cirkeln, överväga ett antal aspekter:

- Vem är uppdragsgivare?
- Vem ska hålla i arbetet?
- Hur ska organisationen runt omkring se ut?
- Till vilken instans ska arbetet redovisas?

- Hur ska redovisningen gå till?
- Hur tungt ska en bka väga i beslutsprocessen?
- När och på vilket sätt involveras barnrättskompetensen?

Den sista punkten kanske kräver en kommentar. I utvärderingen av Vägverkets arbete poängterar Björklid (2007) vikten av att barnen kommer med så tidigt som möjligt i arbetet. Detsamma gäller barnrättskompetensen. Om den inte konsulteras i ett tidigt skede finns en risk att arbetet kan utvecklas åt vilket håll som helst. Viktigt att tänka på.

En sista fundering: Vad är det för samhälle vi lever i om det inte finns tillräckligt med tid för att ta reda på hur olika beslut påverkar våra barns livsvillkor på kort och på lång sikt. Hur kan vi använda tiden på ett bättre sätt?

Publicerade barnkonsekvensanalyser

Länk till publicerade barnkonsekvensanalyser:

http://www.skf.se/vi_arbetar_med/demokrati/mr/barnets-rattigheter/barnkonsekvensanalys

Landstinget i Dalarna: *Barnkonsekvensanalys vid införande av primärvårdsinsats för barn och ungdomar med lätt till medelsvår psykisk ohälsa*. Författare: Gunilla Apell.

Karlskoga/Degerfors kommuner: *Barnkonsekvensanalys inför genomförandet av dans som metod för att stärka ungas psykiska hälsa*. Författare: Cecilia Ljung.

Landstinget i Jönköpings län: *Hur tillgodoses barnets rätt till och behov av primärvård? En barnkonsekvensanalys av vårdvalet med sikte på framtida organisering*. Författare: Linda Frank.

Landstinget Sörmland: *Barnrättskonsekvensanalys på förslag till förändring gällande ansvar och uppdrag för barn och unga med neuropsykiatrisk problematik*. Författare: Monica Gustafsson-Wallin och Hanna Lundstedt.

Tack till

Här vill jag först och främst tacka deltagarna i forskningscirkeln för förtroendet att få leda och delta i det svåra utvecklingsarbetet med att ta fram barnkonsekvensanalyser. Tack också till dåvarande prefekten vid barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet (Karin Aronsson) som såg vikten av det här utvecklingsarbetet. Margareta Aspån, barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, erbjöd sig att läsa och kommenterade texten vilket jag är mycket tacksam för. Emma Fagerstrand, barnrättskonsulterna, läste också och gav värdefulla kommentarer. Tack även till Johanna Lindholm, ambitiös doktorand med utgångspunkt i barnets rättigheter, barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. Slutligen vill jag rikta ett tack till alla er som väntat så länge på att artikeln ska bli klar så att ni kan få ta del av resultatet.

Referenser

Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (1998). *Ett steg framåt! En handbok om barnkonventionen för kommuner och landsting*. Stockholm: Kommentus förlag.

Barnombudsmannen (2001). *Med barnkonventionen som karta och kompass*. Stockholm: Kommentus förlag.

Berensson, Karin (2001). Health impact assessment of political proposals at the local and regional levels. In: *Report on the Leo Kaprio Workshop Gothenburg, 28-30 October, 1999*. Health Impact Assessment: From Theory to Practice. Sid.183-190. Göteborg: Nordiska Hälsovårdshögskolan.

Berensson, Karin (2004). HIA at the local level in Sweden. In: John Kemm; Jayne Parry & Steven Palmer (eds.). *Health Impact Assessment*. Oxford/New York: Oxford University Press.

- Björklid, Pia (2007). *Barnkonsekvensanalys – erfarenheter och visioner. Vägverksregionernas Barnkonsekvensanalyser – en processutvärdering*. Stockholm: Forskningsgruppen för miljöpsykologi och pedagogik. Lärarhögskolan i Stockholm.
- Brodin, Marianne & Hylander, Ingrid (1998). *Att bli sig själv: Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Stockholm: Liber AB.
- Ekonomistyrningsverket (1999/2000). *Banperspektiv vid statliga beslut*. Dnr: 75-701/1999. Stockholm: Ekonomistyrningsverket.
- Ellström, Per-Erik & Hultman, Glenn (2004). Avslutande reflektioner och slutsatser. Sid. 295-305. I: Per-Erik Ellström & Glenn Hultman (red.) *Lärande och förändring i organisationer. Om pedagogik i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Englundh, Elizabeth (2009). *Barnets bästa i främsta rummet – en pedagogisk utmaning?* Stockholm: Liber AB.
- Finer, David; Tillgren, Per; Berensson, Karin; Guldbrandsson, Karin & Haglund, Bo J. A. (2005). Implementation of a Health Impact Assessment (HIA) tool in a regional health organization in Sweden – a feasible study. Sid. 277-284. In: *Health Promotion International*. Vol. 20 No. 3 2005.
- Folkhälsoinstitutet (2005) *Vägledning för hälsokonsekvensbedömning. Med fokus på social och miljömässig hållbarhet*. Statens Folkhälsoinstitut Rapport nr. 39.
- Gummesson, Margit; Larsson, Thomas (2007). *Skolan medverkar i barnkonsekvensanalyser – genom studier i närsamhället*. Borlänge: Vägverket.
- Gummesson, Margit; Larsson, Thomas (2009). *Haffstaskolan deltar i barnkonsekvensanalys. Genom studier av skolskjutsningen*. Borlänge: Vägverket.
- Göteborg (2011). *Barnkonsekvensanalys, barn och unga i fokus 1.0*. Göteborg: Göteborgs stad.
- Larsson, Thomas (2003). *Värderingsunderlag för barnkonsekvensanalyser*. Borlänge: Vägverket.

Larsson, Thomas (2013). Det blir viktigt när det är på riktigt! Att stärka barns och ungas delaktighet och inflytande i fysisk planläggning Del 1. Förslag för att dela erfarenheter samt fortsatt utveckling. Borlänge: Trafikverket.

Lipsky, Michael (2010). *Street Level Bureaucracy Dilemmas of the Individual in Public Service*. New York: Russell Sage Foundation.

Morgan, Gareth (1997). *Organisationsmetaforer*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, Barbro (2004). Arbetsorganisatorisk förändring – en aktörs- eller strukturdriven process? Sid. 243-265. I: Per-Erik Ellström & Glenn Hultman (red.) *Lärande och förändring i organisationer. Om pedagogik i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, Lisa (2002). Children's rights and child impact analysis: making children visible in government. *Support for Learning Vol.17*. Pp. 128-132.

Payne, Lisa (2007). A Children's Government in England and Child Impact Analysis. *Children & Society Volume 21*, pp. 470-475.

Pramling Samuelsson, Ingrid; Sommer, Dion & Hundeide, Karsten (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber AB.

Regeringens direktiv 2013:35. Översyn av barnets rättigheter i svensk rätt.

Regeringens proposition 1997:98:182. Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

Regeringens proposition 2009/10:232. Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

Rönnqvist, Dan (2004). Kompetensutveckling i praktiken – ett samspel mellan ledning, yrkesgrupper och omvärld. Sid. 199-216. I: Per-Erik Ellström & Glenn Hultman (red.) *Lärande och förändring i organisationer. Om pedagogik i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.

Svensdotter, My (2009). Hälsokonsekvensbedömning som ett verktyg i biståndsprojekt. Stockholm: Karolinska institutet, Folkhälsovetenskapsprogrammet. C-nivå.

Sveriges Kommuner och Landsting (2013). *Enkätredovisning. Om lokalt och regionalt beslutsfattande för att stärka genomförandet av barnets rättigheter*. Författare: Elizabeth Englundh och Ulrika Forsberg. Stockholm: Sveriges Kommuner och landsting.

Sylwander, Louise (2001). Child Impact Assessments. Stockholm: Socialdepartementet och Utrikesdepartementet.

Vägverket (2005). Vägledning för barnkonsekvensanalys i vägplaneringen. Borlänge: Vägverket.

Växjö kommun (odaterad). *Barnkonsekvensanalys i Växjö kommun*. Växjö: Växjö kommun.

Östersunds kommun (2011). *Barnkonsekvensanalys. Informationsinsamling och Kartläggning*. Östersund: Samhällsbyggnad, Östersunds kommun.

Östersunds kommun (2012). *Barnkonsekvensanalys. Samrådshandling*. Östersund: Samhällsbyggnad, Östersunds kommun.

Webbsidor

Holmstrand, Lars (odaterad). *Forskningscirklar – ett sätt att demokratisera kunskapsbildning?*

[<http://center.hj.se/download/18.7b2d1d971365d15588680006291/1334144424060/Lars+Holmstrand.pdf>] nedladdad 13-08-27.

Persson, Sven (odaterad). *Forskningscirklar – en vägledning. Metodbok*. Malmö stad. [<http://www.malmo.se/download/18.2d03134212cf2b7c00b800010059/webanpassad+pdf+Metodbok+forskningscirklar.pdf>] nedladdad 13-08-27.